

Een blik in het verleden

Dit geschrift van Ds. H. Hekman is door hem kort voor zijn overlijden aan de kerk van Zwartsluis aangeboden met de bedoeling het op te nemen in een eventueel uit te geven gedenkboek.

Op zondag 27 januari 1952 mocht ik mijn intrede doen als predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwartsluis, na 's morgens te zijn bevestigd door mijn a.s. collega Ds. P. van der Werff. Als tekst had ik gekozen uit Jacobus 1:22: "En weest daders des Woords en niet alleen hoorders!" een thema, dat ons allen wat te zeggen heeft. Vroom praten lukt over het algemeen wel, maar dan moet ook komen de oprechte, christelijke daad, gehoorzaamheid, broederliefde, het met elkaar in vrede leven zodat men aan ons kan zien dat wij echte volgelingen van de Here Christus zijn. De kerk was stampvol. Ook de leden van de gemeente, voor zover ze in Belt-Schutsloot woonden, waren present. Goede woorden werden gesproken namens kerkeraad en gemeente, de classis, de Nederlands Hervormde Gemeente en de burgerlijke overheid, toen nog vertegenwoordigd door burgemeester D. de Koning. Voor zover ik kan zien zijn die goede wensen onder Gods zegen ook vervuld geworden, want in goede harmonie met anderen hebben mijn vrouw en ik werkzaam mogen zijn in Zwartsluis. Overigens, de zondag van intrede kwam een paar maanden later dan oorspronkelijk was gepland. Door een val van mijn bromfiets in Vriezenveen was alles een tijdje opgehouden. Ik moest een paar maanden rusten, maar in die tijd van ongeval en ziekte was er een voortdurend contact met Zwartsluis. 'k Herinner mij nog heel goed dat op zekere morgen twee ouderlingen nl. de brs. Adam Schuuring en J.W. van Veen naast mijn bed zaten met de kerkelijke groeten van kerkeraad en gemeente. En een paar weken later de brs. W. van den Berg en R.W. Westerhuis als diaken.

Na mijn herstel heb ik nog enkele zondagen in Vriezenveen gepreekt, een gemeente waaraan wij nog steeds met grote dankbaarheid terug denken. En toen kwam Zwartsluis!

De eerste kennismaking

Mijn vrouw en ik waren al in Zwartsluis geweest. Kort voor het aannemen van het beroep. De eerste indruk was goed. We hadden de plaats gezien. Zo op het eerste oog een oud, vriendelijk stadje met een pracht van een Gereformeerde Kerk op Het Singel, een oude maar zeer ruime in het centrum gelegen pastorie en dan ja, wat toch altijd het voornaamste is: de mensen! Wij ontmoetten Ds. en mevr. van der Werff. Hij, kort van stuk en stof, maar vriendelijk en tegemoetkomend, zij een voortreffelijke gastvrouw van wier uitstekende kookkunst wij hebben genoten!

Het spreek vanzelf, bij een eerste kennismaking staan alle gezichten vriendelijk. Maar wat zou daar achter die gezichten schuilen? Zou de Here onze weg inderdaad hierheen willen leiden? We hebben 's nachts geslapen bij de familie D. de Goede, boven de bloemenwinkel. Man, vrouw en zoon Henk. En toen kwam de terugtocht naar Vriezenveen, waar we ook heel graag mochten zijn. Het werd een moeilijke beslissing. Nog maar kort te voren had ik voor een beroep uit Friesland bedankt, maar kon ik nu ook bedanken, nu het ging om een gemeente met ruim dubbel zo groot als die waar ik nu was?

We hebben vertrouwd dat de Here ons licht en wijsheid zou geven, maar tegelijkertijd hebben we gedaan wat ook de kerkeraad van Zwartsluis had gedaan. Tot tweemaal toe was er een deputatie hoorders met br. C. Smit aan het stuur en voorzien van een stenotypiste naar Vriezenveen geweest, want men wilde geen kat in de zak kopen. Maar ook ik had relaties in de buurt van Zwartsluis. 'k Zat nl. met twee Zwolsche predikanten in provinciale deputaatschappen en zij wisten wel ongeveer hoe het in Zwartsluis reilde en zeilde. Na ernstige overweging besloten wij het beroep uit Zwartsluis aan te nemen en daar in Gods kracht samen met een

collega naast ons, onze taak te vervullen, naar we hoopten in goede harmonie met kerkeraad en gemeente.

Hoe het was

Bij mijn intrede had ik al terstond gezegd tot de thuiszittenden en zieken dat ik hen spoedig zou bezoeken, ook de zieken in het ziekenhuis.

Ds. Van der Werff en ik hadden ieder onze eigen wijk. Hij dat jaar de binnenwijk en ik de buitenwijk. Elk jaar werd er gewisseld. De eerste bij wie ik aankwam was br. J. Meulink in "Het Bosch". Hij was klein van stuk en zijn gezichtsvermogen was slecht. Hij begroette mij hartelijk, verhief zich zo ver hij kon en sprak: Ik zie dat uw gestalte groot is, maar uw aangezicht kan ik niet onderscheiden. Br. Meulink woonde samen met zijn dochter Grietje, die gehuwd was geweest met J. de Goede, scheepsbouwer van beroep, die al betrekkelijk jong, na korte ziekte was gestorven. Als huishoudster was er Jenny Mouwe en ernaast woonden br. en zr. de Goede-van Veen. De familie de Goede bezat toen nog de scheepswerf, die later door Geertman is overgenomen. Br. Meulink werd kort daarop ziek zodat ik hem voor een tweede maal bezocht. Hij heeft toen lang met mij gepraat: Ik zal u eens vertellen wat Zwartsluis is! Ik ben hem daar altijd dankbaar voor gebleven want Jan Meulink kende zijn volkje. Op 8 februari stierf hij. De tweede die ik bezocht was de oude boekdrukker Hendrik Jozias Kuiper. Hij was ziek en zat in zijn leunstoel. Met hem kon ik goed spreken. Op 6 februari heeft de Here hem thuisgehaald. Hij was ongehuwd en woonde in bij zijn neef en nicht Van der Stouwe-Strating, die de drukkerij, waar ook onze kerkbode werd gemaakt, van hem hadden overgenomen. En dan kwamen de vele ouderen en zieken die ik toen en wat later heb bezocht. Br. D. de Goede en zijn zuster Femmigje, die hem verzorgde. Br. en zr. Moes-Schuuring, br. Hendrik de Goede met zijn twee dochters, br. Wijtzes met zijn koperen horentje, br. en zr. Van der Stouwe in het oude rusthuis, br. en zr. Veuger en vele anderen meer. Daar in dat oude Hervormde rusthuis aan de Kerkstraat werden ook toen al, eerst alleen van Hervormde zijde, maar na de komst van Ds. G.P. Kramer in combinatie met Ds. Van der Werff en mij Bijbellezingen gehouden, hetgeen later in breder vorm werd voortgezet.

Kerkeraad

Voor zover ik heb kunnen nagaan werd om de twee of drie weken kerkeraadsvergadering gehouden, verdeeld in smalle en brede kerkeraad. Was er niet al te veel voor smal dan werd deze soms nog even na breed gehouden. De vergaderingen werden beurtelings door de beide predikanten gepresideerd en aan onze rechterhand zat br. J.A. Blaak, die een stalen geheugen had, een duidelijk schrift en met grote nauwgezetheid zijn taak vervulde. Was hij een enkele keer afwezig dan nam br. G. Schraa Hzn., br. D. de Koning, of later iemand anders zijn taak over. Na br. Blaak maakte ik als scriba mee de brs. L. Schraa Hzn. en B. de Graaf. De vergaderingen droegen over het algemeen een prettig karakter, als was er natuurlijk meermalen verschil van mening, net als vandaag. Ik zie nog broeders voor mij zitten: Jac. Visscher, C. Smit, A. Schuuring Hzn., Joh. Strating, H. Timmerman, A. Krabbe, G. van Eerde, E. v.d. Linde, R. Huls, Hilb. de Goede enz. Er waren zo'n 25 leden. Soms waren er moeilijkheden in de gemeente, waarover moest worden gesproken, de collecten en predikbeurten moesten worden vastgesteld. Ingekomen stukken werden doorgenomen al hadden praeses en scriba al vóór de vergadering een schifting ondernomen. Wijkindelingen geregeld wanneer er weer nieuwe kerkeraadsliden waren bijgekomen. De regel van aftreden en verkiezing was al ongeveer net als die van vandaag: Er waren grensregelingen klaar te krijgen met Hasselt en Sint Jansklooster. Synodale stukken kwamen binnen. Onderhoud kerkelijke gebouwen in Zwartsluis of Belt-Schutsloot. Uit oude notulen las ik dat in 1954, bij het 100-jarig jubileum van de Theologische Hogeschool te Kampen, wordt besloten een vierde collecte te houden en de gemeente op te wekken de feestelijkheden op 3 juni in Kampen te bezoeken. Elders: br. J. Kampherbeek merkt op dat per 22 mei 1955 de busdiensten op zondag bij de N.V. Vervoer Mij.

“De Noordwesthoek” zullen worden uitgebreid. Er gaat een schrijven naar deze busonderneming, met verzoek dit na te laten. Men ziet, het oog is op alle gericht. Met de burgerlijke overheid heerst goede verstandhouding, maar er was ook eens groot verschil van mening over het dempen van een sloot. Op “smal” kwamen vooral de huisbezoeken ter sprake. Zwartsluis was verdeeld in 4 wijken met elk ongeveer 100 gezinnen voor zijn rekening, hetzij met een ouderling samen of alleen. Om het andere jaar kreeg men dus een predikant op huisbezoek. In Belt-Schutsloot, de 5e wijk, met ongeveer 20 gezinnen legde elke predikant 10 bezoeken af, vergezeld door br. Hilb. de Goede en later ook door br. W. Klaver, de bekende kooiker, die ook ouderling was geworden.

Als diaken fungeerden daar toen ik kwam, de brs. D. de Goede en Harm Stam. D. de Goede werd opgevolgd door Harm Halfmouw. Belt-Schutsloot was een wijk van Zwartsluis, maar de daar aanwezige eigen kerkeraadsliden vormden voor de goede orde weer een eigen kerkeraad. Voor catechisatie kwamen de jongelui naar Zwartsluis. En ja, dan waren er nog de schippers als bv. K. Touwen, Van Eijken, P. de Jonge, Van Veen, Troost, Kikkert, Muurling enz. en kustvaarders als Pilon en De Vries. Alle schippers, die omstreeks Kerst en Nieuwjaar hier lagen, kregen huisbezoek.

Eredienst

De kerkdiensten waren bij ons zoals ze in 1952 overal waren. De beide predikanten deden zondag om zondag dienst. In de beroepsbrief stond dat we één keer per maand een dienst hadden in Belt-Schutsloot. Al spoedig vroeg men daar of ik ook op de andere zondag, die ik in Zwartsluis een dienst wilde vervullen in de Belt of ook eens een hele vrije zondag wilde komen. En zo is het ook gebeurd. Voor 't overige heeft br. Hilb. de Goede, geassisteerd door broeders uit Zwartsluis, preken gelezen. De kerkgang was goed te noemen zowel in Zwartsluis als in Belt-Schutsloot. Plm. 1400 mensen bezochten 's zondags de kerk in beide diensten samen. En dat is een verheugend feit. Maar er werden ook behoorlijk hoge eisen aan de predikanten gesteld.

Goede schriftverklaring en toepassing. En het mocht de mensen in die dagen ook wel eens goed worden aangezegd! Schuldbelijdenis en genadeverkondiging als aparte onderdelen van de eredienst kenden we toen nog niet. Een opmerkelijke lijn was het willen horen van een wat bevindelijke preek. Ik was in gemeenten geweest met een vrij nuchtere inslag, maar hier liep meteen ook die andere draad doorheen; een meer subjectieve. Men wilde zich zelf herkennen in de preek. Een bekende uitdrukking was: Ik wil ook wel eens “nuumd” worden (genoemd worden). Of: van de preekstoel vallen. Dat is: mijzelf in de preek herkennen. Tot op zekere hoogte is dit te waarderen maar men moet met deze dingen toch ook weer voorzichtig zijn. Een kerkelijke gemeente is zeer gevarieerd. De één voelt het zó en de ander weer anders. In die dagen heb ik veel bezoeken afgelegd bij mensen, die zich bezwaard voelden om het Heilig Avondmaal mee te vieren omdat ze niet sterk genoeg stonden in het geloof en aan twijfel leden. We zeiden steeds en daarin stonden collega Van der Werff en ik naast elkaar: Het Heilig Avondmaal dient juist om de zwakgelovigen te sterken en te bemoedigen in het geloof. Gelukkig werd in de loop der jaren veel twijfel weggenomen en kwam er vrijheid en blijmoedigheid. Het Heilig Avondmaal werd destijds nog aan tafels bediend. Men hechtte grote waarde aan het opstaan en toegaan tot de dis des verbonds. Aan de 5e tafel kwamen de broeders en zusters van de galerij. De toestand werd al moeilijker. Wie niet meer aan een tafel kon gaan maar zitten op een lege plaats om dan deel te kunnen nemen aan een volgende tafel. Mensen achter in de kerk moesten soms onverrichter zake weer terug. Na rijp beraad werd tenslotte besloten dat brood en wijn de kerk zouden worden ingedragen en ieder rustig op zijn plaats kon blijven zitten zoals ook in andere kerken, inzonderheid in het noorden des lands toen al gebeurde. Vermeld kan nog worden dat een tijdlang de eerste helft van het formulier werd gelezen op de zondag van voorbereiding. Bij de Doop ging het alles eenvoudig. Na de doop werd een Psalmvers of Gezang gezongen. Meer niet. Mijn

eerste dopelingen waren Willem en Filippus Elbers op zondag 3 februari 1952. Het orgel in de kerk werd in die dagen bespeeld door onze organisten H. de Goede Lzn. en R. van Dalfsen. Een enkele keer het kerkeraadslid br. G. Varwijk en verder kwamen er later bij Greet Kuiper en Henk Schraa Kzn. en T. Plomp. En Gerrit van der Meulen was orgeltrapper evenals zijn grootvader. In de middagdienst afwisselend in de morgen of middagdienst werd regelmatig gepreekt uit de Heidelbergse Catechismus. En niemand, die er een kwaad woord van zei.

De huwelijken werden als regel kerkelijk bevestigd. Was het wat te haastig gegaan dan werd dat in de afkondiging vermeld. Maar dit is gelukkig voorbij. Het eerste huwelijk dat ik heb mogen bevestigen was dat tussen Reinder Stam en Johanna van der Sloot op donderdag 10 april 1952. En na die tijd zijn er nog zeer vele gevolgd. De openbare belijdenis des geloofs werd doorgaans, al was er natuurlijk elke zondag gelegenheid hiertoe, omstreeks Pasen afgelegd. In 1952 werd Ds. Van der Werff ziek, zodat ik de openbare belijdenis moest afnemen. Een paar dagen later kwam ik op Belt-Schutsloot voor een bezoek en zag daar in zijn bootje één van die belijdeniscatechisanten nl. Klaas Klaver, die zo vriendelijk was mij over de Schutsloot te zetten. Lang hebben wij volgehouden de Psalmberijming van 1773, dus "de oude" te zingen en velen doen het tegenwoordig nog graag, maar toen ook op school de "nieuwe" werd gebruikt zijn wij stap voor stap nu eens "oud" en dan weer "nieuw" zingend tot het huidige Liedboek gekomen. Bloemen in de kerk waren voor velen ook een bron van ergernis. Maar langzamerhand werd het door ieder gewaardeerd, inzonderheid toen de bloemen ook nog naar de zieken gingen. Zo is het kerkkoor ook langzamerhand in de dienst gekomen. Ook kwam het stemrecht voor de vrouwen er. Alles met kleine pasjes, maar zonder brokken. Het orgel dat al vele jaren dienst had gedaan begon al meer een zorgenkind te worden. Op allerlei manier probeerde men de zaak nog draaiende te houden. Maar nu moest maar eens wat dieper in de beurs worden getast voor een grote restauratie. En ja, nu zingt het oude orgel weer dat het een lieve lust is. In Belt-Schutsloot is de koster Jan Stam Hzn. meteen organist, zo nu en dan geassisteerd door musici, die meekwamen uit Zwartsluis als Ben Nekeman e.a. Men had als predikant ook in Belt-Schutsloot een dankbaar gehoor. Alleen was het in mijn tijd soms een moeilijke zaak om er te komen. Het fietspad liep langs de Arembergergracht. Je moest nogal eens van de brommer af om een hek te openen en toen later het fietspad vrij werd, waren de moeiten nog niet verdwenen want de weg kon glad worden of besneeuwd en molsgaten vormden meermalen een belemmering. In de zomer was het landschap heerlijk ruim en wijds, maar wee wanneer de novembertormen kwamen of de sneeuwbuien. Toch heb ik steeds met plezier in De Belt gepreekt. 'k Herinner mij nog een avonddienst, waarbij ik steeds door de zoons van H. Stam een eindweegs werd opgehaald, dat het voorviel dat ik om wat meer licht te krijgen op de Bijbel, het petroleumlampje dat boven aan het klankbord hing, zonder op te kijken, al verder opdraaide tot grote schrik van de aanwezigen. Eerst later ontdekte ik wat de oorzaak was van die verschrikte ogen. Het lampje stoomde al meer en meer.

Met de Hervormde gemeente hadden we ook toen al gemeenschappelijke diensten o.a. vóór de Kerstdagen waarbij zangkoor en muziekcorps dapper assisteerden. Gelukkig is De Belt nu ontsloten en kan men er per auto komen. Trouwens vele jaren geleden ben ik er ook al eens per auto geweest. Alles was bevroren en het ijs was heel dik. Ik zou niet in De Belt kunnen preken. Toen kwam Frans Visscher, die daar heel goed bekend was bij mij en hij zei: Wij gaan met de auto over het ijs naar De Belt. En zo is het toen gegaan. Met de auto naar De Belt, in de winter, over het ijs.

Commissies

Allereerst wil ik noemen de Zendingscommissie, waarvan Ds. Van der Werff voorzitter was. Hij hield van dat werk en met grote ijver heeft hij samen met de andere leden zich voor deze zaak ingezet. We hadden toen alleen nog maar de zending op Soemba. Het jaarlijkse quotum kon ook toen al, zij het soms met

moeite, worden gehaald. Leden van deze commissie waren o.a. de dames Alie Jalink Rd. en D. Zeilmaker. Als tweede moet worden genoemd de Evangelisatiecommissie, waarvan ik voorzitter was. Trouwe medewerkers waren de brs. J.A. Blaak en R.H. Schraa uit het Buitenkwartier, die ook dikwijls ouderling was. Zijn onverwacht heengaan op Kerstdag 1962 heeft ons allen zeer geschokt. Het Evangelisatiewerk bestond destijds uit bezoeken aan huis en het verspreiden van lectuur. Een enkele keer werd er een samenkomst in "Vrede" gehouden. Een heel belangrijke commissie was de commissie van Beheer, waarin o.a. de brs. J. Feijen, C.M. Siebert, J.P. van Eerde, jarenlang boekhouder, G. Schraa Hzn., Wr. v.d. Berg, G. Vinke, R.W. Westerhuis, L.F. Nekeman en in de loop der jaren nog vele anderen hebben gezeten. Het was in de aanvang nog een zuinige tijd en niet alle leden van de gemeente deden wat van hen werd verwacht. Maar ondanks alles werd er goed voor de kerk gezorgd. Zij is al de jaren door een sieraad geweest voor ieder die haar zag. Enige jaren na een restauratie in 1965 waarbij ook de galerij onder handen moest worden genomen en van een geluiddempende betonnen vloer moest worden voorzien kwam onheil over de preekstoel. Het zware klankbord was naar beneden gekomen, wellicht ten gevolge van werkzaamheden in de consistorie. Gelukkig niet op zondag zodat er geen persoonlijke ongelukken vielen te betreuren. De vraag was nu: Wat zullen we doen? Na veel discussie over het wèl of geen klankbord, werd besloten het wat al te zware oude klankbord wat lichter te maken en verder alles te laten zoals het was, alleen de kleur van de preekstoel zou wat vrolijker worden wanneer het hele interieur van de kerk zou worden geschilderd. Ook het oude "doophek" met een paar kerkeradsbanken werden weggebroken. En voor de nieuwe tweede predikant kwam is ook nog een nieuwe pastorie gebouwd aan de Herman Buismanlaan.

De kerk zou, zodra het kon, nog nieuwe localiteiten er bij krijgen en er moest ook een nieuwe kosterswoning komen want dat was ook wel meer dan nodig. Het vorige kostersverblijf stond tussen de veel hogere pastorie en de kerk in. Sneeuw- en regenwater kwamen dus meermalen van weerskanten neer op de arme kosterswoning. U kunt de gevolgen raden. Wat er nu staat is een prachtig geheel. Overigens alles is op Het Singel veranderd. De mooie lommerijke laan werd een brede verkeersweg, de Singelgracht werd voor een goed deel gedempt. Het oude, bekende bruggetje is verdwenen en ook de molen van Varwijk is weg. Dat alles is de gang van de nieuwe tijd. Over de oude tijd vertelt het archief.

Onze zeer accurate archivaris werd de heer R.D. Leenman.

De verhouding tot de burgerlijke overheid was zoals reeds gezegd, goed al wist de kerk wel haar positie te handhaven. Burgemeester D. de Koning was lid van onze kerk. Van hem en zijn echtgenote hebben mijn vrouw en ik veel vriendschap genoten. Een bekende figuur was ook de gemeentesecretaris, de heer J. Sintemaartensdijk. Wethouders waren dikwijls de heren J. Kampherbeek en Julius Varwijk. Zij en meerdere leden van de gemeenteraad waren lid van onze kerk. Ons kerkelijk nieuws werd verzorgd door de nog steeds bij de firma Kuiper uitgevende Gereformeerde kerkbode. Jan en Henk van Eerde hebben het daarna overgenomen en daarna ging alles over in de handen van mevrouw Van Beest-Steenbergen.

Kerk en school

Tot het terrein van onze kerk behoorden ook de Prinses Wilhelmina School en de Duymaer van Twistschool voor schipperskinderen uitgaande van een eigen vereniging "De Gereformeerde School", opgericht in de twintiger jaren. Hoofd van de eerste school was de heer R. de Vos. Zijn vrouw was onderwijzeres aan dezelfde school. Een ander lid onzer gemeente mej. G. Brouwer, dochter van de vroegere predikant Ds. J. Brouwer gaf les aan de Hervormde School evenals mevrouw M.A.C. van Goor-Janze. De heer R. de Vos werd opgevolgd door de heer G.H. Pastink. Hoofd van de schippersschool, die later is opgeheven, was de heer Laansma. Hij woonde in het grote huis op de hoek van de Mastenmakersstraat en de Nieuwe Sluis, later bewoond door het gezin de Vries-van den Berg.

Elk jaar was er een goed bezochte jaarvergadering, waar Ds. Van der Werff en ik

beurtelings de beste wensen van de kerkeraad overbrachten en een opwekkend woord spraken. Br. J. Kampherbeek herinner ik mij nog zeer goed als voorzitter. De heer J. de Groot bracht soms op geestige wijze het financieel verslag uit voor de Prinses Wilhelmina School, later Koningin Wilhelmina School. De heer D. Jalink bracht daarna zijn verslag uit over het wel en wee van de Duymaer van Twist-school. Het jaarverslag van de schoolvereniging werd meermalen uitgebracht door de Christelijke Gereformeerde secretaris, de heer J. Smit. Alles heel accuraat. Onze school werd ook bezocht door Christelijke Gereformeerde en Vrijgemaakt Gereformeerde kinderen. Vandaar dat in het schoolbestuur ook leden zaten uit deze beide kerkgroepen. Daarnaast was er in Zwartsluis ook nog een Christelijke Mulo, later Mavo genoemd, eerst in een wat somber en oud gebouw in het Klein Lageland maar later gehuisvest in een doelmatig nieuw gebouw meer in het centrum. Tot 1968 stond deze school ook onder het bestuur van de Gereformeerde School. Daarna werd zij onafhankelijk als streekschool waar ook leerlingen uit Hasselt en Genemuiden komen. Toen ik hier kwam was de heer J. de Groot directeur en hij werd opgevolgd door de heer R.D. Leenman. Ook mag de heer H. van Goor worden genoemd die lange tijd leraar was.

Er was toen ook al een Christelijke Kleuterschool onder leiding van mej. Cor Wytzes. Velen onder de ouderen hebben haar nog als juf gehad.

Kosters en leiding van "Vrede"

In mijn ambtsperiode heb ik hier vier kosters meegemaakt en wel de brs. H. Bouwman, A. Feenstra, H. van Benthem en J. Everts. Koster H. Bouwman is hoogbejaard geworden in zijn dienst, die hij ruim 40 jaar heeft waargenomen. Hij moest tenslotte door zijn familie worden geholpen. Hij stierf in 1955. A. Feenstra, die een tijdlang al "Vrede" beheerde is ook oud geworden in het kosterschap, maar mocht de laatste jaren met zijn vrouw een tehuis vinden in het bejaardencentrum "De Schans". H. van Benthem heeft een andere werkkkring gezocht en toen kwam Jan Everts in 1965. En hij is nu ik dit schrijf, juli 1987, nog steeds in functie. Bij alle verschil in leeftijd en karakter hadden alle vier dit ene gemeen dat ze met opgewektheid en grote getrouwheid hun taak samen met echtgenote of familie, hebben vervuld.

De Bijbel lag 's zondags, steeds opgeslagen bij het te lezen hoofdstuk en het water ontbrak niet in het glas.

"Vrede" werd door een aparte commissie bestuurd. Het was een zeer doeltreffend gebouw voor verenigingen, catechisatie en allerlei vergaderingen. A. Feenstra en J. Dekker en hun echtgenoten hebben hier veel werk verricht.

Toen J. Everts tot koster werd benoemd kreeg hij meteen de aanstelling tot beheerder van "Vrede" en voor zover mij bekend hebben hij en zijn vrouw die taak in mijn dagen en ook daarna tot volle tevredenheid vervuld.

De jeugd

Wie jeugd zegt, zegt meteen leven en beweging. Omtrent die jonge mensen mag ik gelukkig veel goeds vertellen. Ja, ze waren misschien wel eens wat onrustig op de galerij, zoals bijna overal. Een paar ouderlingen hielden soms een oogje in het zeil. Toen echter bij de restauratie de knerpemde houten vloer door een geluiddempende betonnen constructie werd vervangen, werd alles gaandeweg rustiger. En gelukkig was er doorgaans een trouwe kerkgang bij die jonge mensen en dat is een heel belangrijke zaak. Het is altijd heel erg wanneer mensen vervreemd raken van de bron van het leven, dat is het Woord van God. En dan is er naast de kerkgang allereerst de catechisatie, de toeleiding tot de openbare belijdenis des geloofs, die weer de poort is tot het Heilig Avondmaal. Een zaak van hoofd en hart. 'k Weet nog best, dat toen ik eens een repetitie hield en vroeg naar het verschil tussen Rome en ons omtrent het Heilig Avondmaal, een jongen antwoordde: De Roomsers zeggen dat zij het lichaam van Jezus eten, maar wij eten gewoon brood van Kampherbeek. De bakkers leverden nl. beurt om beurt het Avondmaalsbrood.

Elk jaar werden de catechisanten tussen collega Van der Werff en mij omgeruild

wat voor de jongelui altijd weer even wennen was. 'k Heb het geven van catechisatie altijd één van de meest prettige kanten van het pastoraat gevonden. Het Woord van God, de belijdenis der Kerk altijd maar weer in overeenstemming met de eisen van de tijd aan jonge mensen over te dragen en zo vormend bezig te zijn ook met de toekomst van de kerk. Zeker de vreugde kan wel eens worden gedempt wanneer je ziet de onwil, het ongeloof en de afval in de kerk, maar God houdt Zijn werk in stand en dat geeft vreugde en moed. En heel wat jonge mensen denken later met blijdschap terug aan wat ze eens hebben geleerd.

En dan het jeugdwerk in verenigingen en clubs. We hadden hier meisjesclubs als "Van knop tot bloem" en jongensclubs als "Samuël" waar vaak onder veel luidruchtigheid veel nuttig werk werd verricht.

Voor de wat ouderen was er de J.V. en de M.V.. Van de M.V. herinner ik mij nog zeer goede prettige vergaderingen onder leiding van mevr. Van de Berg-Viersen en Phie van Dijk. En het wemelde vaak van vragen als een predikant op bezoek kwam. En dan de J.V. Gideon, destijds onder leiding van Jan Bos e.a. Men leerde in debat zijn gedachten vorm te geven en zijn inzicht in Bijbel en Belijdenis en in de problemen van de tijd te verdiepen. Er werd kameraadschap aangekweekt. Hier werden jonge mensen als Bart en Dick Corporaal, Jaap Estié, Harm Schuurring Azn., Jurrie Doosje, Jaap Jalink en anderen meer voorbereid voor hun toekomstige taak. Later werden M.V. en J.V. samen gesmolten tot G.J.V. En elk jaar werd met veel opgewektheid en onder grote belangstelling het jaarfeest gehouden in "Vrede".

De vroeger zo bekende toogdagen waar vermaarde sprekers het woord voerden, waar jongens en meisjes van overal uit het land elkaar ontmoetten werden later als ouderwets afgeschafte en overal trad er inzinking in in het jeugdwerk, een tekort aan interesse. Maar wie weet, soms slaat opeens de vlam weer uit.

Niet mag worden vergeten dat er in die dagen ook nog een Gereformeerde mannenvereniging is geweest waaraan ik zelf leiding mocht geven, maar ook deze is na snelle klim weer ingezonken. Toch hebben wij veel studie kunnen maken van Bijbel, Belijdenis, o.a. de niet zeer bekende 5 art. tegen de Remonstranten, politieke en sociale onderwerpen enz. Ik denk nog vaak aan J.A. Blaak, Wr. van den Berg, Pilon, van Asperen, G. Doosje en Peter van Eerde onze penningmeester. 't Heeft alles mogen meewerken tot opbouw van de kerk.

De Schans

Na veel heen en weer gepraat is het nieuwe bejaardencentrum er dan toch eindelijk gekomen. Uit de kerkeraadnotulen vernam ik waarom het zolang duurde. Van Hervormde zijde wilde men graag het oude Hervormde rusthuis restaureren en vergroten. Wij konden dan ook mee doen. Onzerzijds wilde men een totaal nieuw gebouw, een stichting, uitgaande van de Ned. Hervormde- en Gereformeerde Kerk. Tenslotte na veel vergaderingen is het dan ook zover gekomen. Een commissie waarin o.a. zat de heer L. Schraa uit het Buitenkwartier, zou de zaken van het te bouwen bejaardencentrum behartigen. En 't is alles uitstekend verlopen. Er kwam een nieuw rusthuis en de naam werd "De Schans". Allereerst voor ingezetenen van Zwartsluis maar verder ook daar buiten. Een feestelijk gebeuren. De opening vond plaats op 20 september 1967. En wat hebben wij bezoeken mogen afleggen, niet alleen voor zieken- en bejaardenbezoek, maar ook voor Bijbellezingen. H. de Goede Lzn. bespeelde doorgaans het orgel. Na enige tijd werd ook door de Hervormde en Gereformeerde predikanten het Heilig Avondmaal bediend. Hiermee werd de hartewens van velen vervuld.

Met veel plezier en volle medewerking van directie en personeel heb ik in "De Schans" mijn werkzaamheden mogen verrichten. Zeker, in zo'n bejaardencentrum is het niet elke dag vreugde. De moeiten van de ouderdom komen. Het is voor velen het laatste station. Maar kerktelefoon, radio, t.v., onderlinge gesprekken en verjaardagen gaven veel fleur.

Kerk in Belt-Schutsloot

Inmiddels is ook in Belt-Schutsloot het een en ander gebeurd. Er kwam een nieuwe weg even ten noorden van het dorp. Reden tot vreugde. De Belt werd ontsloten. Er kwam een betere verbinding met Meppel, Zwartsluis en Vollenhove. En er zouden nu ook meer toeristen komen. De nieuwe weg kwam echter vlak voorbij het oude kerkje, zo dicht dat de fundamenteën werden verschoven en de muren begonnen te scheuren. Wat nu te doen? Er werd al wel eens geklaagd over afvallende kalk op zondagse kleding, maar nu moet wel worden overgegaan tot nieuwbouw. De hulp werd ingeroepen van de Stichting Steun Kerkbouw, S.S.K. Op verzoek van de kerkeraad hebben br. J.P. van Eerde, onze boekhouder, en ik een onderhoud gehad met de vertegenwoordiger van S.S.K. Met gunstig resultaat en met vereende krachten kwam het geld bij elkaar. Zwartsluis gaf een aandeel, Belt-Schutsloot deed heel veel en zo kwamen we tot een bedrag van ongeveer f 50.000,- ruim de helft van de bouwsom. De leden van de wijk Belt-Schutsloot hebben zich ook daarna ijverig geweed en men mag zeggen dat het gebouw dat zo'n 150 zitplaatsen telt niet alleen doelmatig is maar ook sierlijk om te zien. In 1969 werd de nieuwe kerk in gebruik genomen. Zeker, het is 's zondags nauwelijks voor de helft bezet maar in het vakantieseizoen, wanneer de toeristen komen opdagen, is het dikwijls overbezet. En hoeveel huwelijken uit Zwartsluis werden in dit gebouw met zijn prachtige omgeving niet bevestigd. 'k Herinner mij dat ik zelf o.a. ook de zoon en later de dochter uit het gezin Buynink hier heb getrouwd.

Licht en donker

Het leven gaat soms langs nauwe wegen. In de gemeente zelf, maar ook in de pastorie. In het gezin van Ds. en mevrouw Van der Werff konden twee van de drie kinderen niet ten volle meekomen. Johan werd elders verzorgd, voelde veel voor muziek maar kwam met de vakanties thuis. Diny kon nog thuis worden verzorgd en was vaak nog het zonnetje in huis. Oebele koos medicijnen en werd later specialist aan een ziekenhuis in Utrecht. Bij ons ging aanvankelijk alles goed. Mij vrouw deed volop mee in allerlei gemeentewerk, heeft nog een jaar lang een meisjesclub geleid, was presidente van de Gereformeerde vrouwenvereniging, zat in het bestuur van de N.C.V.B. en verzorgde samen met mevrouw Kramer, echtgenote van onze Ned. Hervormde collega, dikwijls de liturgie van de Wereld Vrouwen Gebedsdag, tot opeens bij haar de inzinking kwam en ze buitenshuis moest worden verzorgd. Zeker, na enige tijd mocht zij weer thuis komen maar de oude fleur was weg. En op een middag dat ik juist een begrafenis moest leiden, is ze ineens gestorven. Met een glimlach op de lippen lag ze op bed. Vreugde en droefheid gaan ook een predikantsgezin niet voorbij. Gelukkig blijft de weg naar boven open bij elk aards gemis. Maar ook in de gemeente kwamen naast jubilea en verjaardagen en andere vreugden de donkere dagen van ziekte en verdriet. We waren nog maar ruim zes jaar hier toen in de volle kracht van zijn leven de enige zoon van br. J.W. van Veen na korte ziekte stierf en een weduwe met jonge kinderen achter liet. Er was troost en bemoediging uit het Woord van God, veel meeleven, wat een moeite en verdriet. Mensen, die haast niet konden worden gemist werden weggerukt. Ik denk o.a. aan Willem Veuger. Maar ook heel jonge kinderen stierven.

Maar de God des Verbonds gaf altijd weer moed en troost. Maar telkens wanneer ik weer een nieuwe begrafenis moest leiden kwam ik ook langs die kindergrafjes, vóór op het kerkhof.

Afscheid

Eind 1967 kreeg Ds. P. van der Werff zijn emeritaat. Ze hadden een huis laten bouwen aan de Museumlaan. Nu kon een tijd aanbreken van rust. Samen wat rondrijden met de auto en genieten van het emeritaat. Bij het afscheid had ik het voorrecht namens kerkeraad en gemeente mijn collega een hartelijk dank- en afscheidswaard toe te spreken. In de periode van zijn actieve dienst in Zwartsluis heeft Ds. van der Werff veel voortreffelijk werk tot opbouw van de gemeente ver-

richt. Zijn preken waren goed verzorgd en hij was trouw in zijn pastorale arbeid in de gemeente. Ook een bekwaam theoloog. Zeker, bij tijden kon hij weleens wat kortaf en scherp in zijn spreken zijn, maar hij meende het heel goed en hij had de gemeente van Christus hartelijk lief. En ook op de classis had hij gezag. Hij was een man, die thuis was in zijn zendingszaken en die ook de financiën van de classis bewaakte.

Bij het afscheid mocht ik namens de gemeente de scheidende predikant en zijn gezin een familieboot aanbieden waarvan een klein exemplaar op de preekstoel stond. Men zou nu in alle rust als gezin tochten kunnen maken door de wieden en ander natuurschoon.

Mij persoonlijk speet het afscheid van Ds. van der Werff zeer. In goede harmonie hadden we steeds mogen samenwerken. Hij een Fries en ik een Drent, verschillend van aard en karakter. En ik geloof dat de gemeente er wel bij is gevaren.

Enige jaren later kwamen ook voor collega Van der Werff de donkere dagen. Het geheugen werd al minder en hij moest buitenshuis worden verzorgd. Eerst een aantal jaren in Utrecht en daarna in het Psychiatrisch ziekenhuis te Harmelen.

Naar lichaam en geest kwam verdere inzinking, we hebben nog veel mogen samenspreken en toen kwam op 4 januari 1983 het einde, dat naar wij mogen geloven de ingang was in het Huis van zijn Vader. Enkele dagen later op 8 januari heb ik leiding mogen geven aan de dienst voorafgaande aan zijn crematie in Utrecht. We hebben toen gesproken over het laatste gedeelte van Ps. 27: Zo ik niet had geloofd Want dat geloof is het juist geweest dat Pieter van der Werff heeft staande gehouden al die jaren.

Na het emeritaat van Ds. Van der Werff kwam een langdurige vakature, die ook van mijn krachten veel heeft gevergd. Want naast een gemeente van meer dan 1400 leden had ik allerlei deputaatschappen voor classis en Particuliere Synode. Eerst heeft Ds. Van der Werff nog meegeholpen met catechisatie maar al spoedig heeft de heer R.D. Leenman dit overgenomen en ook de kerkeraad heeft dapper geholpen die periode te overbruggen.

Na ernstig beraad werden beroepen uitgebracht. 'k Herinner mij nog dat ik eens samen met br. G. Vinke naar Lobith ben gereden om daar een beroepsbrief over te brengen aan cand. R. Hasefras, die geruime tijd werkzaam is geweest bij de geestelijke verzorging van schippers in Lobith en omgeving. Als deputaat voor deze arbeid kende ik hem heel goed en had hem wel graag als collega willen hebben. Maar het mocht niet zo zijn.

Een beroep werd uitgebracht op Ds. A.J. van der Wiel te Boornbergum. Hij en zijn vrouw hadden vrijmoedigheid naar Zwartsluis te komen. De intrede was op zondag 19 april 1970. Alle reden tot dankbaarheid. Het getal der predikanten was weer compleet. Met goede moed hebben wij samengewerkt tot tijdens mijn vakantie te Schoonebeek, terwijl ik 's zondags nog vlakbij had gepreekt, ik 's maandags met hevige pijn in mijn borst, wakker werd. 'k Heb toen enkele weken in het Sophia Ziekenhuis te Zwolle gelegen en mocht toen weer naar huis met de boodschap: Uiterste voorzichtigheid.

Langzaam begon het weer wat beter te gaan. Na eerst wat ziekenbezoek te hebben afgelegd, mocht ik weer een keer preken in Belt-Schutsloot. Een maand later ook in Zwartsluis. Alles ongedacht en met behulp van medicijnen. Toen ook nog een paar catechisaties, maar een volledig predikantschap zat er niet meer in. Ik heb toen vervroegd emeritaat gekregen en heb op verzoek van de kerkeraad als hulp in het pastoraat, zolang het kon, allerlei werkzaamheden verricht. Op zondag 26 september 1971 heb ik afscheid gepreekt en 's maandags ben ik weer gewoon naar de ziekenhuizen in Zwolle gegaan.

Het slot

Van de kant van kerkeraad en gemeente was er veel vriendschap en waardering. Dat bleek ook al hieruit dat men mij als afscheidsgeschenk een reis aanbood naar Israël. Toen mijn zuster daarvan hoorde kwam ze mij vergezellen. En zo zijn we naar Israël gegaan, het land van David en Salomo, maar bovenal het land, waar

Jezus, de Zoon van God als mens heeft rondgewandeld en het Evangelie verkondigd in woord en daad. In Israël hebben wij ook kennis gemaakt met Ds. en mevrouw H. Heule. Bij 't afscheid zei hij: Wij komen nog een keer bij je, bootje varen! Niet vermoedend dat zijn zoon nog eens bij ons predikant zou worden. Met veel plezier heb ik later met de jonge Ds. Heule samengewerkt. Zo ook met Ds. H. van Tilburg, die ik al lang kende en die ik hier heb mogen bevestigen. En wat de verhouding tot andere kerken betreft, deze was goed al was er nog geen "Samen op Weg". Bij de Hervormden was eerst Ds. G.P. Kramer met wie ik ook in het bestuur van het Ned. Bijbelgenootschap zat. Met zijn opvolger Ds. P. Mulders eveneens, alles in goede harmonie. En bij de christelijk Gereformeerden was ik op verzoek van onze kerkeraad aanwezig bij de ingebruikname van hun nieuwe kerkgebouw.

Tot onze goede vrienden hebben ook steeds behoord onze dokters, en dan denk ik P.A. Coumou, P.H. Kleingeld en C.J. van Geest. Wat zouden we ook als kerk zonder hen beginnen?

En dan tenslotte: De kerk vormt één geheel; de eeuwen door. Jammer die gespletenheid als gevolg van menselijke kortzichtigheid en zonde. Maar ze horen er bij. De ouden en de jongen. Ook al die jongen mensen. De lijn van Gods verbond.

De Gereformeerde Kerk van Zwartsluis is een duidelijke samensmelting van A en B. En samen heeft men in 1893 de kerk op Het Singel neergezet en met eerbied worden nog steeds de namen genoemd van Ds. K. Fernhout, Ds. J. Miedema, Ds. A. Brouwer e.a.

Op 19 januari 1983 bij de intrede van Ds. A. Bouman heb ik het hulppastoraat neergelegd. Ik had het bijna 12 jaar waargenomen met een dankbaar hart dat God mij de gelegenheid gaf dit alles nog te mogen doen in Zijn dienst.

Zwartsluis, juli 1987

H. Hekman